

Vård- och
omsorgsnämnden

Strategisk utvecklingsplan för öppna mötesplatser för seniorer

Förslag till beslut

1. Vård- och omsorgsnämnden antar den strategiska utvecklingsplanen för öppna mötesplatser för seniorer och lägger utredning till handlingarna.
2. Vård- och omsorgsnämnden ger vård- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att göra en översyn i enlighet med de rekommendationerna som utredningen ger.
3. Vård- och omsorgsnämnden ger vård- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att revidera mötesplatsernas uppdrag i vård- och omsorgsnämndens uppdragsbeskrivning (VON/2023:84), som nämnden sedan beslutar om.

Ärendebeskrivning

Med anledning av demografiska förändringar, växande rekryteringsbehov, prognos om minskade resurser och ökade krav från invånarna står Eskilstuna kommun inför stora utmaningar. I vård- och omsorgsförvaltningen har det genomförts en översyn av äldreomsorgens verksamhet för öppna mötesplatser för seniorer, i syfte att ta fram en strategisk utvecklingsplan som säkerställer att verksamheten bedrivs i linje med *Framtidens vård och omsorg 2035*. De öppna mötesplatserna är en verksamhet som Eskilstunas seniorer kan besöka utan att först ha ett biståndsbedömt beslut. Mötesplatserna syftar idag till att förebygga och motverka social isolering och främja god fysisk och psykisk hälsa såväl som goda levnadsvanor.

I utredningen gällande översynen har det framkommit att verksamheten för mötesplatser har en del utmaningar och att det finns utvecklingsområden. Bland annat framgår det att mötesplatsernas uppdrag inte är tydligt, att resursfördelningen inte är optimal och att det saknas en strukturerad samverkan med civilsamhället. Vidare framkommer att den geografiska spridningen av mötesplatser inte är optimal och att det finns brister utifrån en tillgänglighetsaspekt.

Det som således rekommenderas de öppna mötesplatser är följande:

- Mötesplatserna bör skapa en struktur för samverkan med civilsamhället, samt involvera frivilliga individer och organisationer i driften av mötesplatserna. Arbetet bör konkretiseras i verksamhetens mål och uppdragsbeskrivning. Målsättningen på sikt bör vara att civilsamhället tar över delar eller hel drift av mötesplatserna.

- En nyckelperson bör utses som ansvarar för att hålla samman det strategiska arbetet med de öppna mötesplatserna samt driva arbetet i samverkan med civilsamhället och andra aktörer.
- Vård- och omsorgsförvaltningen bör göra en översyn av resursfördelningen på mötesplatserna för att säkerställa att den är optimal och effektiv. I koppling till det bör förvaltningen även göra en geografisk översyn för att säkerställa att mötesplatserna har en tillfredställande geografisk spridning till de områden där behovet av verksamheten är som störst. I översynen ingår också att se över lokalernas utformning utifrån en tillgänglighetsaspekt.

Vård- och omsorgsnämnden föreslås därmed att ge vård- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att göra en översyn av mötesplatserna för seniorer i enlighet med rekommendationerna. Detta för att verksamheten ska kunna arbeta i enlighet med den strategiska utvecklingsplanen.

En del i den strategiska utvecklingsplanen är också att uppdraget för de öppna mötesplatserna måste förtydligas. För att möjliggöra för mötesplatserna att ha långsiktiga mål, att arbeta strukturerat med civilsamhället och att säkerställa att innehållet på mötesplatserna ska vara förebyggande behöver det framgå i verksamhetens grunduppdrag. I dagsläget framgår det av vård- och omsorgsnämndens *uppdragsbeskrivning* (VON/2023:84) att mötesplatserna ska arbeta utifrån fyra målområden:

- Social gemenskap och stöd – minska isolering och ofrivillig ensamhet genom att ge deltagarna möjlighet att träffa andra seniorer och knyta nya kontakter.
- Meningsfullhet – erbjuda meningsfulla aktiviteter och social samvaro som främjar individens hälsa både fysiskt, psykiskt och socialt.
- Fysisk aktivitet och utevistelse - i syfte att förbättra den fysiska och psykiska hälsan, förbättra sömnkvalitet, minska risken för fall och främja den sociala hälsan.
- Goda matvanor – verka för och understödja kunskapen om att regelbundna och varierade måltider är viktiga för välbefinnande och god hälsa.

Utöver de fyra målområdena framgår det också att mötesplatserna är till för seniorer, att mötesplatserna kan erbjudas i fysisk eller digital form samt att verksamheten kan genomföras med stöd av kommunens medarbetare och/eller annan aktör.

För att kunna möta framtida utmaningar och för att verksamheten för de öppna mötesplatserna ska kunna bedrivas i linje med *Framtidens vård och omsorg 2035* behöver det finnas tydligare vägledning för hur mötesplatserna ska drivas och vad de ska innehålla. Vägledningen bör dock lämna till de olika mötesplatserna att anpassa uppdraget utifrån lokala förutsättningar. Vård- och omsorgsnämnden föreslås därmed att ge vård- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att revidera mötesplatsernas uppdrag i vård- och omsorgsnämndens uppdragsbeskrivning (VON/2023:84).

Finansiering

De föreslagna rekommendationerna som utredningen ger kommer att finansieras inom förvaltningens budgetram.

—
VÅRD- OCH OMSORGSFÖRVALTNINGEN

Johan Lindström
Förvaltningschef

Åsa Tavemark
Utredningschef

Strategisk utvecklingsplan för öppna mötesplatser för seniorer

Sammanfattning

Eskilstuna kommun står inför demografiska förändringar, ökande rekryteringsbehov och begränsade resurser. För att kunna möta dessa utmaningar behöver samverkan och strukturer utvecklas som stödjer den enskilde att bli trygg, säker och så självständig som möjligt utifrån egna villkor och sin livssituation. Det är därför av vikt att arbeta med tidiga och förebyggande insatser som kan stärka den psykiska och fysiska hälsan hos äldre. De öppna mötesplatserna för seniorer är en del av vård- och omsorgsnämndens förebyggande verksamhet som syftar till att skapa social gemenskap och meningsfullhet i vardagen samt att främja fysisk aktivitet och goda matvanor. Verksamheten står inför en del utmaningar, bland annat att verksamhetens uppdrag är otydligt som har lett till att det saknas styrning för vad mötesplatserna ska erbjuda och innehålla. Det saknas också en strukturerad samverkan med civilsamhället trots att verksamheten har ett åtagande att driva mobila mötesplatser via frivilliga individer och organisationer.

Verksamheten för de öppna mötesplatserna behöver utvecklas för att kunna möta de demografiska förändringar och resursbegränsningar som kommunen står inför. En central strategi för att möta utmaningarna är att involvera civilsamhället i planering och drift av verksamheten. Detta skulle kunna öka besökarnas delaktighet, ansvarstagande och främja deras hälsa. En långsiktig målsättning bör vara att frivilliga och organisationer tar över delar eller hela driften av verksamheten. För att upprätthålla en hållbar vård och omsorg med individens välbefinnande i centrum föreslås också ett sammanhållet och strategiskt arbete på mötesplatserna. En nyckelperson skulle spela en avgörande roll i att samordna och driva verksamheten samt säkerställa samverkan med civilsamhället och andra aktörer. Slutligen föreslås också en översyn av resursfördelning och geografiska placeringar av mötesplatserna för att optimera fördelning av resurser och för att säkerställa att verksamheten når invånarna på bästa sätt. Arbetet bör inkludera ett samarbete med privata aktörer för att introducera nya aktiviteter och möjligheter för invånarna att ta ansvar för sin hälsa och livssituation.

Innehåll

1. Bakgrund och syfte.....	3
1.2 Psykisk och fysisk ohälsa hos äldre.....	3
2. Nulägesbeskrivning	4
2.1. Samverkan och civilsamhället.....	6
2.2. Pågående utvecklingsarbeten.....	7
3. Erfarenheter från andra kommuner.....	7
4. Kostnadsperspektiv	9
5. Tillgänglighet och jämställdhet	9
6. Strategisk utvecklingsplan.....	9
6.1. Involvera civilsamhället.....	10
6.2. Sammanhållet arbete	10
6.3. Se över resursfördelning och geografiska placeringar	11
6.4. Rekommendationer.....	12
6.5. Finansiering.....	13

1. Bakgrund och syfte

På grund av demografiska förändringar, växande rekryteringsbehov, prognos om minskade resurser och ökade krav från invånarna står Eskilstuna kommun inför stora utmaningar. Utmaningarna går inte att lösa med enbart mer resurser, vi måste hitta långsiktiga lösningar som utvecklar, förbättrar och effektiviserar arbetssätt.

Vård- och omsorgsnämnden har formulerat målbilden *Framtidens vård och omsorg* med sikte på år 2035 och delmål med sikte på 2027. För att nå målbilden ska vård- och omsorgsnämnden utveckla samverkan och strukturer som stödjer invånarna att ta ansvar för sin egen och andras trygghet och hälsa. Tidiga, samordnade och hälsofrämjande insatser som stödjer den enskilde att bli trygg, säker och så självständig som möjligt utifrån egna villkor, sin livssituation och sina resurser ska utvecklas. Nämnden ska också stärka förmågan att tillvarata medarbetarnas engagemang, vilja, intresse och resurser för att bedriva en hållbar vård och omsorg med individens mål och vilja i fokus.

De öppna mötesplatserna är en verksamhet som Eskilstunas seniorer kan besöka utan att först ha ett biståndsbedömt beslut. Mötesplatserna syftar till att förebygga och motverka social isolering och främja god fysisk och psykisk hälsa såväl som goda levnadsvanor. För att verksamheten för de öppna mötesplatserna ska bedrivas i linje med *Framtidens vård och omsorg* 2035, fokuserar denna utredning på att ta fram en strategisk utvecklingsplan med sikte på delmålen 2027. Målsättningen med den strategiska utvecklingsplanen ska i en förlängning vara att civilsamhället kan driva delar eller hela verksamheten för de öppna mötesplatserna.

Utredningen har genomförts genom dokumentstudier, erfarenheter från andra kommuner och i dialog med olika aktörer inom verksamheten för öppna mötesplatser.

1.2 Psykisk och fysisk ohälsa hos äldre

Enligt Folkhälsomyndigheten uppger var tredje kvinna och var femte man över 77 år att de besväras av ångest. Depressiva besvär är också vanliga. Bland män över 85 år är suicidtalerna högst. Andra faktorer som samvarierar med psykisk ohälsa ökar med åldern såsom fysiska hälsoproblem, sämre funktionsförmågor och svagare socialt nätverk. Svårigheter med psykisk ohälsa uppmärksammas ofta inte hos äldre, vare sig av individen själv eller andra, på grund av att det anses vara en naturlig del av åldrandet eller uttrycker sig i form av fysiska besvär. Det är därför en utmaning att tidigt upptäcka äldre individer som har eller riskerar att få psykisk ohälsa.¹ Folkhälsomyndigheten har identifierat fyra viktiga områden för att arbeta förebyggande och hälsofrämjande mot psykisk ohälsa specifikt för äldre individer. De fyra områdena är ökad kunskap om psykisk ohälsa bland äldre, minska ensamhet genom digital teknik, förebygga depression genom fysisk aktivitet och stärka kunskap och kompetens inom primärvården.² Generellt kan det hälsofrämjande och förebyggande arbetet för psykisk ohälsa på individnivå handla om att stärka individens förmåga att hantera utmaningar och att lösa problem, hjälpa individen att hitta

¹ [Det är viktigt att förebygga psykisk ohälsa bland äldre \(folkhälsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

² [Det är viktigt att förebygga psykisk ohälsa bland äldre \(folkhälsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

strategier för att främja sin egen hälsa och återhämtning samt öka kunskapen om psykisk ohälsa eller att bli bättre på att kommunicera kring psykisk ohälsa.³

Ungefär 10-15 procent av den äldre befolkningen upplever ofrivillig ensamhet. Känslan av ofrivillig ensamhet kan vara plågsam och forskning visar att det kan kopplas till olika riskfaktorer som exempelvis förlust av en partner, minskat socialt nätverk, nedsatt funktionsförmåga och psykisk ohälsa. Forskningen är begränsad kring vilket stöd som hjälper mot ofrivillig ensamhet. Några framgångsfaktorer som dock lyfts fram är att de äldre själva deltar i planering av aktuellt stöd och att stödet innehåller sociala aspekter där de äldre personerna ges förutsättningar att samlas och känna gemenskap. Det finns en fördel i om verksamheter inom äldreomsorgen och primärvården har samma processer för hur man exempelvis kan upptäcka ofrivillig ensamhet hos äldre innan det leder till fysisk och psykisk ohälsa och erbjuda stöd till dem som har förlorat en partner. De som lider av ofrivillig ensamhet gör det av olika anledningar och det är därför viktigt med ett personcentrerat förhållningssätt i utformningen av det stöd som ges.⁴

Risken att drabbas av olika hälsoproblem ökar med stigande ålder, men åldrandet behöver inte innebära försämrad hälsa och livskvalitet. Det förebyggande arbetet är viktigt för att minska risken för skador hos äldre personer. Faktorer som kan påverka hälsan positivt är motion, näringsrik mat och social samvaro.⁵

2. Nulägesbeskrivning

Verksamheten för de öppna mötesplatserna för seniorer är organiserad under område äldreomsorgens förebyggande verksamheter. Syftet med mötesplatserna är att äldre personer ska ges möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Mötesplatserna ska arbeta för god livskvalitet, hälsa och välbefinnande och för att den enskilde ska kunna bo kvar i ordinärt boende så länge som möjligt. Mötesplatserna har fyra målområden som de arbetar med:

- *Social gemenskap och stöd* – minska isolering och ofrivillig ensamhet genom att ge deltagarna möjlighet att träffa andra seniorer och knyta nya kontakter.
- *Meningsfullhet* – erbjuda meningsfulla aktiviteter och social samvaro som främjar individens hälsa både fysiskt, psykiskt och socialt.
- *Fysisk aktivitet* - och utevistelse i syfte att förbättra den fysiska och psykiska hälsan, förbättra sömnkvalitet, minska risken för fall och främja den sociala hälsan.
- *Goda matvanor* – verka för och understödja kunskapen om att regelbundna och varierade måltider är viktiga för välbefinnande och god hälsa.

Utöver de fyra målområdena framgår det också att mötesplatserna är till för seniorer, att mötesplatserna kan erbjudas i fysisk eller digital form samt att verksamheten kan genomföras med stöd av kommunens medarbetare och/eller annan aktör.

³ [Hur främjar man psykisk hälsa och förebygger psykisk ohälsa och suicid? — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

⁴ [Vägledning för att förhindra ofrivillig ensamhet bland äldre personer \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se)

⁵ [Hälsa - Kunskapsguiden](#)

De öppna mötesplatserna är verksamheter som bidrar till att främja social stimulans och goda levnadsvanor. Utan mötesplatserna skulle många individer sakna ett socialt sammanhang. En förutsättning för att kunna besöka mötesplatserna är att besökarna klarar av att ta sig dit på egen hand och är självständiga under besöket. Det finns sju fasta mötesplatser, varav två mötesplatser ligger på samma adress, som bemannas och hålls öppet varje vecka och nio mobila mötesplatser som bemannas en gång i månaden. Två av de fasta mötesplatserna drivs i samarbete med kultur- och fritidsförvaltningen som står för lokalerna, personal tillsätts på mötesplatserna från båda förvaltningarna. För övrigt finns lokalerna för de mobila mötesplatserna tillgängliga för att hållas öppet en gång per vecka med frivilliga seniorer som ansvarar för mötesplatsen. De fasta mötesplatserna är belägna främst i de centrala stadsdelarna, det finns en fast mötesplats som är belägen på landsbygden. Syftet med de mobila mötesplatserna är att det ska öka den geografiska spridningen av mötesplatser, främst på landsbygd, för att ge fler seniorer tillgång till att delta i aktiviteter. Trots detta finns det en uppfattning i verksamheten att den geografiska spridningen av mötesplatser ändå inte är optimal. Exempelvis har en del mötesplatser lite resurser att utföra varierande aktiviteter och kvaliteten på verksamheterna varierar. Det finns också mobila mötesplatser som inte har en strategisk placering och tar en del resurser från de fasta mötesplatserna. Från verksamheten har det påtalats att de mobila mötesplatserna måste ses över, om de är relevanta eller drar onödiga resurser som skulle kunna användas till att säkra kvaliteten på fasta mötesplatser.

Det har identifierats en del utmaningar i verksamheterna för de öppna mötesplatserna. Många äldre personer har svårigheter att hantera digitala hjälpmedel såsom telefoner, surfplattor, ordna med Bank-ID med mera. Det finns idag inget utbrett utbud av digitala aktiviteter eller stöd med IT på mötesplatserna. I dagsläget tillhandahåller tre mötesplatser stöd med IT en gång i veckan.

Det finns en osäkerhet på mötesplatserna kring vad som ska erbjudas till besökarna i matväg. Idag erbjuds besökarna mycket fikabröd och sötsaker, vilket inte är i linje med målområdet att främja goda matvanor. Personalen på mötesplatserna kunde även tidigare köpa in förtäring från de restauranger som Serviceförvaltningen drev, efter att restaurangerna lades ned har personalen fått köpa in och tillreda förtäringen själva. Det tar en hel del tid och resurser från personalen och det finns inte heller helt anpassade lokaler på alla mötesplatser för att på ett optimalt sätt kunna förbereda förtäringen. På de större mötesplatserna kan det handla om att personalen måste förbereda förtäring för mellan 50 och 100 besökare per dag. Utöver det finns det en kultur på mötesplatserna att personalen serverar besökarna vid borden, vilket kan orsaka att besökarna blir stillasittandes istället för att aktivera sig och öva på rörelser som krävs för att klara sig självständigt i vardagen.

Det finns också en upplevelse i verksamheten att det saknas långsiktighet och tydlighet i mötesplatsernas uppdrag. Den vägledning mötesplatserna har är att arbetet ska fokusera på de fyra målområden som beskrivs i vård- och omsorgsnämndens uppdragsbeskrivning för verksamheter inom äldreomsorgen. Att verksamheten inte är detaljstyrd upplevs också som positivt med anledning av att personalen ges ett brett spelrum att anpassa aktiviteter och verksamhetsinnehåll efter önskemål och behov hos

besökarna. Dock saknas det likvärdighet i mötesplatsernas kvalitet och innehåll när det inte finns någon styrning som talar om exempelvis vilket grundutbud av aktiviteter som ska erbjudas.

Personalen spelar också en viktig roll för besökarna, vilket har blivit till en utmaning med anledning av att besökarna blir beroende av personalens närvaro för att kunna delta i olika aktiviteter eller att ens ta sig till mötesplatserna. Vilka aktiviteter som också erbjuds på mötesplatserna avgörs av personalens intressen snarare än att de utgår från besökarnas viljeriktningar. En annan utmaning är att det sällan kommer nya besökare till mötesplatserna, verksamheterna har svårt att locka fler och nya individer till mötesplatserna.

2.1. Samverkan och civilsamhället

Vård- och omsorgsnämnden har idag ett avtal med Frivilligcentralen som ska syfta till att främja och underlätta samarbetet kring frivilliginsatser från organisationer och frivilliga individer. Vård- och omsorgsförvaltningens målsättning är att Frivilligcentralen ska bli mer delaktiga i driften av de öppna mötesplatserna.

I nuläget sker det sällan att frivilliga individer och organisationer driver och håller aktiviteter på mötesplatserna. Det förekommer att vissa föreningar lånar eller hyr de mobila mötesplatsernas lokaler av kommunen för att hålla aktiviteter men det är mestadels slutna aktiviteter där det inte är fritt för besökare att delta. För att arbetet med civilsamhället ska fungera kan det krävas att det finns anställd personal som håller ihop och driver arbetet framåt. Många aktörer inom civilsamhället erbjuder tjänster som förbättrar människors levnadsvillkor. En av styrkorna hos civilsamhället är just att dess aktörer är förankrade i samhället där de bor, de känner till de utmaningar som finns och hur de ska lösas. Invånarna i kommuner har ofta förtroende för och förlitar sig på civilsamhällsorganisationer.⁶

Verksamheten för de öppna mötesplatserna har ett åtagande att driva de mobila mötesplatser via frivilliga individer eller organisationer, vilket inleddes med ett förändrat arbetssätt under 2022. De mobila mötesplatserna började då bemannas en gång per månad av kommunalt anställd personal i stället för en gång per vecka, men med möjlighet att frivilliga individer kan ansvara för mötesplatserna utan stöd från personal varje vecka. Det förekommer väldigt sällan att besökarna själva tar ansvar för att driva aktiviteter eller mötesplatser tillsammans med andra. Det finns inte heller någon anställd i verksamheten som arbetar strategiskt med frågor som rör samverkan med civilsamhället.

I de stadsdelar som bedöms vara särskilt utsatta i Eskilstuna kommun prioriteras trygghetsarbete. Vård- och omsorgsförvaltningen har ingått ett samverkansavtal med kultur- och fritidsförvaltningen kring de mötesplatser som finns i dessa områden. Det krävs tvärprofessionella team som kan möta alla invånares behov av stöd och vägledning i de utsatta områdena. Syftet med samverkansavtalet är att mötesplatserna i de utsatta stadsdelarna drivs tillsammans av kultur- och fritidsförvaltningen och vård- och omsorgsförvaltningen. Kultur- och fritidsförvaltningen har ett uppdrag att nå ut

⁶ [Civilsamhället | Sida](#)

med aktiviteter till alla kommunens invånare som är mellan 0-100 år. De har dock sin spetskompetens och fokus på barn, unga och familjer och vill ta del av vård- och omsorgsförvaltningens kunskap och kompetens för att möta målgruppen äldre.

2.2. Pågående utvecklingsarbeten

Inom Eskilstuna kommunkoncern och inom vård- och omsorgsförvaltningen pågår andra utvecklingsarbeten som omfattar samverkan med civilsamhället.

Ramboll har på uppdrag av Eskilstuna kommun genomfört en utredning av kommunkoncernens samverkan med civilsamhället. Syftet har varit att undersöka vilka aktörer koncernen samverkar med idag, inom vilka områden samt på vilket sätt. Syftet har också varit att identifiera utvecklingsområden för arbete framåt.

Sammanfattningsvis drar Ramboll slutsatserna att kommunkoncernen samverkar med olika typer av civilsammansaktörer och att samverkan sker på olika sätt, att samverkan sker utifrån enskilda behov snarare än strategiska och gemensamma prioriteringar, att samverkan ofta utgår från egna kontakter vilket kan leda till bristande likvärdighet och att kommunkoncernen kan bli bättre på att möta civilsammansaktörer i samverkan med fokus på gemensam nytta. Utifrån slutsatserna har Ramboll gett kommunledningskontoret sex rekommendationer:

1. Utveckla en tydlig, gemensam och lättförståelig samverkansmodell som kan stötta och vägleda hela kommunkoncernen
2. Definiera ett smörgåsbord av möjliga samverkansformer med praktiska stödmaterial för att använda respektive form
3. Undersöka möjligheterna att införa en samordnad funktion med ansvar för att ha en helhetsbild och identifiera rätt stöd
4. Stärk förutsättningarna för en strategisk samverkan, där kommunkoncernen och civilsamhället utformar lösningar tillsammans
5. Genomför kunskapshöjande insatser till hela kommunkoncernen som inkluderar möjligheter till erfarenhetsutbyte
6. Stötta förutsättningar för långsiktiga och kontinuerliga dialoger som underlättar samverkan vid behov.

Kommunledningskontoret har ännu inte fattat beslut om de rekommendationer som Ramboll gett.

Inom vård- och omsorgsförvaltningen pågår även ett arbete tillsammans med Samhällskontraktet att utveckla samverkansformer med civilsamhället.

3. Erfarenheter från andra kommuner

För att ta fram en strategisk utvecklingsplan för vård- och omsorgsförvaltningens öppna mötesplatser, har erfarenheter inhämtats från andra kommuner som har ett utarbetat och strategiskt sätt att involvera civilsamhället i sina mötesplatser.

I Helsingborgs stad har vård- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att involvera sina invånare i mötesplatser för seniorer. I deras verksamheter är det de frivilliga, som allt som oftast är seniorer själva, som driver alla aktiviteter på mötesplatserna. Själva arbetet med att hålla mötesplatserna öppna och säkerställa att verksamheten drivs

under de utsatta tiderna görs av samordnare som är anställda på förvaltningen. Att ta fram och driva aktiviteterna görs enbart av frivilliga. Förvaltningen är dock noga med att informera om att de frivilligas insats på mötesplatserna inte ska ersätta kommunalt anställd personal. Att involvera frivilliga i mötesplatserna handlar om att skapa ett sammanhang för de frivilliga där de kan vara med och bidra till något bra. Vissa mötesplatser drivs också på kvällar och helger där anställda på förvaltningen inte närvarar över huvud taget, det är då frivilliga som ansvarar för att öppna, driva och stänga mötesplatserna. Förvaltningen står i vissa fall för lokaler i sin helhet som frivilliga får nyttja, i andra fall samverkar kommunen med andra parter som exempelvis kommunalt bostadsbolag för att ge frivilliga möjlighet att nyttja lokaler. Det kan handla om att gemensamhetslokaler i bolagets fastigheter vissa dagar och tider kan nyttjas av frivilliga för att bedriva aktiviteter. Förvaltningen har också heltidsanställd personal som driver de strategiska frågorna för förebyggande verksamheter och som arbetar för att rekrytera frivilliga.

Även i Malmö stad arbetar en anställd strategiskt med frivilliga till mötesplatserna. I Malmö är det dock personal som i stort driver mötesplatserna och frivilliga håller i enskilda aktiviteter. Det är för att förvaltningen inte vill att frivilliga ska ta över, de ska snarare vara ett komplement till mötesplatserna. I Malmö drivs cirka en tredjedel av verksamheterna av olika föreningar där kommunen står för lokalerna. Ett av syftena att involvera frivilliga i mötesplatsernas aktiviteter är att det kan innebära positiva effekter för de individer som vill hjälpa till. Malmö vill locka yngre-äldre personer som vill ha en sysselsättning men som känner sig för gamla för att exempelvis arbeta. Det kan också vara värdefullt att det är seniorer som håller i aktiviteter på grunda av att det kan inge ett annat förtroende än om det är yngre personal som håller i aktiviteterna. Fagersta kommun och Västerås stad arbetar liknande som Malmö genom att frivilliga håller i enstaka aktiviteter men att det för övrigt finns personal tillgänglig på alla mötesplatser. I Västerås finns ett antal fristående mötesplatser (mötesplatser som inte ligger i anslutning till ett särskilt boende) som är integrerade med andra verksamheter, vilket bidrar till generationsöverskridande verksamheter och möjligheter att samnyttja personal. På en av dem finns mötesplats, hemvård, förskola, fritidsklubb och bibliotek integrerade under samma tak och gör att det är ett flöde av besökare under dagen. På helger har frivilliga tillgång till mötesplatsen och håller den öppen för fika och samvaro. I Västerås har också äldrenämnden och kulturnämnden samfinansierat en kultursekreterartjänst som har i uppdrag att ta fram en kulturkatalog för seniorer i kommunen. I kulturkatalogen beskrivs aktiviteter som hålls i kommunen som är specifikt riktade mot seniorer.

Det som är gemensamt i alla ovan nämnda kommuner är att frivilligarbetet på mötesplatserna bidrar till mycket värdefullt på olika sätt. Dels ger det en känsla av att få bidra till något bra hos den som är frivillig. Dels så bidrar det till att de seniorer som besöker mötesplatserna upplever ett förtroende när frivilliga är jämngamla, vilket kan bidra till att fler individer deltar i aktiviteter och dyker upp i flera olika sammanhang. Mötesplatser är verksamheter som erbjuder individer ett sammanhang, social stimulans och fysisk aktivitet. Allt det tillsammans kan hjälpa individer att bli mer självständiga och ta ansvar för den egna hälsan men också förebygga psykisk och fysisk ohälsa.

4. Kostnadsperspektiv

Under 2023 hade verksamheten för de öppna mötesplatser kostnader för 6,8 mkr och hade intäkter på 340 tkr. Största delen av kostnaderna för verksamheten, 6,5 mkr, gick till personalens löner. Kostnader för livsmedel, material och tjänster uppgick till cirka 350 tkr. De flesta lokaler är belägna i anslutning till andra verksamheter såsom hemtjänstlokaler och vård- och omsorgsboenden. Det innebär att många av mötesplatsernas lokaler har avtal tillsammans med andra verksamheters lokaler. Om vård- och omsorgsnämnden skulle besluta att öppna mötesplatser på andra platser i kommunen, kommer därmed lokalkostnaderna att kvarstå för de mötesplatser som befunnit sig i anslutning till annan verksamhet. För de lokaler som är fristående från andra verksamheter uppgick kostnader till 18 tkr för 2023. Verksamheten erhåller också bidrag på 500 tkr, dels på grund av att det drivs finsk verksamhet, dels på grund av lönebidragsanställningar.

5. Tillgänglighet och jämställdhet

De verksamheter som bedrivs inom vård- och omsorgsförvaltningen ska vara tillgänglig, anpassad och av samma kvalitet för alla. En förutsättning för att kunna besöka de öppna mötesplatserna är att individer kan ta sig dit på egen hand och även klara sig självständigt under hela besöket. Utifrån det perspektivet är det viktigt att verksamheten beaktar om mötesplatserna är fysiskt tillgänglig för alla seniorer, inklusive personer med funktionsnedsättning. I dagsläget finns det lokaler som inte helt är fysiskt anpassade för alla besökare på mötesplatserna. En del lokaler har trånga utrymmen och gammal inredning som kan innebära vissa svårigheter vid förflyttningar. För de individer som inte klarar av att ta sig till mötesplatserna eller klarar sig självständigt under själva besöket, går det att ansöka om hemtjänst via vård- och omsorgsförvaltningens biståndskontor.

De öppna mötesplatserna har också en varierande sammansättning av besökare baserat på kön. Mestadels är det kvinnor som besöker mötesplatserna. Det är även en liten variation på besökarna baserat på kulturell bakgrund. För att mötesplatserna ska vara inkluderande och tillgängliga för alla seniorer oavsett kön, etnicitet eller bakgrund är det viktigt att se över hur programmen och aktiviteterna är utformade. Det är även viktigt att säkerställa att information om mötesplatserna sprids så att den når ut till alla samhällsgrupper för att undvika att någon grupp blir utesluten. Seniorer är också ett relativt brett åldersspann och det måste även där säkerställas att programmen och aktiviteterna anpassas till alla åldrar som rörs av mötesplatsernas verksamheter. Verksamheten för de öppna mötesplatserna kommer framgent att ha en anställd personal i de särskilt utsatta stadsdelarna i Eskilstuna som arbetar för att öka mångfalden på mötesplatserna. Verksamheten har också testat många olika teman av aktiviteter för att locka yngre äldre personer. Utöver det har verksamheten årliga dialogmöten där de lyssnar in besökarnas önskemål.

6. Strategisk utvecklingsplan

I detta avsnitt presenteras ett förslag på en strategisk utvecklingsplan som grundar sig på aktuell forskning, erfarenheter från andra kommuner och utifrån de utmaningar som verksamheten för de öppna mötesplatserna möter idag. De fyra målområdena som de öppna mötesplatserna arbetar med är värdefulla och starka områden för att främja goda levnadsvanor. Mycket av det verksamheten redan gör går också i linje

med Folkhälsomyndighetens fyra viktiga områden för att arbeta förebyggande och hälsofrämjande mot psykisk ohälsa. Verksamheten behöver dock göra en strategisk förflyttning för att uppnå *Framtidens vård och omsorg 2035* med sikte på delmålen år 2027.

6.1. Involvera civilsamhället

Kommunen står som sagt inför stora utmaningar som kommer innebära demografiska förändringar och minskade resurser. Den huvudsakliga förflyttningen som verksamheterna för de öppna mötesplatserna bör fokusera på är att involvera civilsamhället. För att utveckla samverkan och strukturer som stödjer invånarna att ta ansvar för sin egen och andras trygghet och hälsa kan frivilliga individer, organisationer och föreningar involveras i planering och driften av verksamheten. Om exempelvis besökarna själva får vara med och planera samt utföra aktiviteter på mötesplatserna kan det främja olika friskfaktorer såsom stärkt självkänsla, stärkt förmåga att ta ansvar och skapa goda förutsättningar för den egna hälsan. Det här är också en av framgångsfaktorerna som beskrivs för att förebygga ofrivillig ensamhet. Att frivilliga individer delvis driver mötesplatserna kan också bidra till en känsla av legitimitet och trygghet hos övriga besökare som kommer till verksamheten, vilket i sig kan resultera i att fler söker sig till mötesplatserna. För att göra en strategisk förflyttning mot att involvera frivilliga individer och organisationer i verksamheterna bör de öppna mötesplatserna på ett konkret och tydligt sätt ha långsiktiga mål och tydlig vägledning i sitt uppdrag.

I dagsläget är personalen på mötesplatserna en avgörande faktor för att individer över huvud taget ska besöka mötesplatserna. Ett arbete att involvera civilsamhället i verksamheterna bedöms ta tid och det kommer innebära att verksamheterna genomgår kulturförändringar. Det kan därmed tänkas att personalens medverkan på mötesplatserna kan förändras över tid. När frivilliga individer och organisationer alltmer involveras i aktiviteter på mötesplatserna kan personalens tid och resurser användas till andra arbetsuppgifter. Målsättningen bör vara att civilsamhället på sikt ska ta över delar eller hela driften av mötesplatserna. Målsättningen bör dock inledningsvis vara att frivilliga individer och organisationer ska vara ett komplement till mötesplatserna och inte att ersätta kommunalt anställd personal. Eftersom mötesplatserna är en viktig källa för många individer att få ett socialt sammanhang bör kommunen stå för lokalerna där mötesplatserna drivs, för att säkerställa att verksamheterna fortsätter att drivas oavsett om det är via civilsamhället eller kommunens personal.

6.2. Sammanhållet arbete

För att kunna skapa förutsättningar för en hållbar vård och omsorg med individens mål och vilja i fokus bör arbetet på mötesplatserna hållas samman på ett strukturerat och strategiskt sätt. Utifrån erfarenheter från andra kommuner kan det vara av stor vikt att det finns en nyckelperson, exempelvis en samordnare eller utvecklare, i verksamheten som håller samman och driver arbetet utifrån evidens. Nyckelpersonen skulle ha en avgörande roll i samverkan med civilsamhället. Exempelvis skulle nyckelpersonen kunna ha i uppgift att säkerställa att frivilliga blir delaktiga på mötesplatser, att frivilliga vet vad som förväntas av dem samt att det finns en struktur kring arbetet med dem frivilliga. Det skulle kunna handla om att tillsammans med

personalen på mötesplatserna ta fram rutiner för i vilken utsträckning frivilliga ska hålla i aktiviteter, hur lokaler ska kunna nyttjas av andra och att starta upp någon form av ”husmöten” för frivilliga att planera sitt frivilligarbete. Utöver det bör nyckelpersonen också synliggöra andra föreningar och organisationers mötesplatser i kommunen. Här kan kommunen i partnerskap med privata aktörer motivera individer att ta ansvar för den egna hälsan som inte behöver vara beroende av kommunens verksamheter. Det kan handla om att de öppna mötesplatserna för seniorer kan vara med och starta upp aktiviteter tillsammans med en privat aktör, men där mötesplatserna för seniorer sedan låter den privata aktören ta över. På så sätt kan individer via mötesplatserna för seniorer introduceras till nya sammanhang och hitta andra sätt att ta ansvar för sin hälsa och livssituation.

En annan avgörande roll som nyckelpersonen skulle ha är att säkerställa att rätt kompetens utnyttjas i verksamheten. En viktig förflyttning utifrån *Framtidens vård och omsorg 2035* är att vård- och omsorgsnämndens verksamheter inte arbetar i stuprör. För att kunna arbeta tillsammans med invånaren som teamets viktigaste deltagare behöver det tidiga och förebyggande stödet som kommunen, regionen och andra aktörer erbjuder, vara samordnat och multiprofessionellt. Folkhälsomyndigheten framhåller exempelvis att primärvården har en viktig roll i förebyggandet av psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet hos äldre. En nyckelperson skulle här kunna ha i uppdrag att säkerställa att de öppna mötesplatserna har en nära samverkan med kommunens såväl som regionens primärvård, för att tillsammans kunna erbjuda tidigt och förebyggande stöd som förskjuter vårdbehov. Utöver det finns det fördelar att de öppna mötesplatserna samverkar med vård- och omsorgsnämndens övriga förebyggande verksamheter som exempelvis anhörigkonsulenter och även biståndshandläggare. På så sätt kommer det finnas multiprofessionella team som kan arbeta tidigt och förebyggande på mötesplatserna.

För att säkerställa att arbetet i verksamheterna för de öppna mötesplatserna håller god kvalitet och arbetar mot uppsatta mål, är uppföljning och utvärdering av vikt. Genom att systematiskt följa upp verksamhetens arbete kan också en nyckelperson se vilka brister och förbättringsområden som finns, och därefter kvalitetssäkra arbetet.

6.3. Se över resursfördelning och geografiska placeringar

För att säkerställa att personalens kompetens används på ett optimalt och effektivt sätt kan det vara av vikt att se över hur resurserna på mötesplatserna fördelas. I dagsläget finns personal tillgänglig under mötesplatsernas hela öppettider, oavsett om det utförs en aktivitet eller inte. Utöver det lägger personalen resurser på att planera mötesplatsernas aktiviteter, att förbereda fika/förtäring och att bemanna mobila mötesplatser. Vid en översyn av resursfördelningen skulle man kunna ta i beaktande om personalen måste finnas fysiskt på plats på mötesplatserna utöver inplanerade aktiviteter. Att låta besökarna komma till mötesplatserna för att läsa tidningen, prata med andra eller fika utan att personalen närvarar kan skapa förutsättningar för att besökarna tar eget ansvar. Det skulle också kunna frigöra tid för personalen att utföra andra värdeskapande och förebyggande uppgifter, exempelvis få möjlighet till att göra hembesök hos individer som har svårt att ta sig ut. Om civilsamhället dessutom blir delaktiga i aktiviteter på mötesplatserna, finns det ännu större möjligheter för

personalen att fördela sin arbetstid på uppsökande och förebyggande stöd som inte är låst till mötesplatsernas fysiska lokaler.

Att samnyttja personal och lokaler, som är syftet utifrån vård- och omsorgsförvaltningens samverkan med kultur- och fritidsförvaltningen, är ett bra sätt att använda resurser och kompetens på ett effektivt sätt. Kultur- och fritidsförvaltningen har dock ett ansvar att tillhandahålla den kunskap och kompetens som ligger i deras ansvar utan att vård- och omsorgsnämndens personal är involverad. Ur ett invånarperspektiv bör kultur- och fritidsförvaltningen ha en mer aktiv roll i aktiviteter för äldre personer, även i de stadsdelar som inte är särskilt utsatta i Eskilstuna. Värdefullt skulle exempelvis kunna vara att det finns fler mötesplatser för äldre i anslutning till fritidsgårdar och/eller öppna förskolor. På så sätt kan man möjliggöra möten över generationsgränser och låta individer integreras i fler olika sociala sammanhang

En översyn bör också göras över den geografiska spridningen av de fasta och mobila mötesplatserna, för att säkerställa att den strategiska placeringen av mötesplatserna är optimal för invånarna och för att se till att mötesplatser kan bedrivas med så hög kvalitet som möjligt. En del mötesplatser ligger idag i anslutning till verksamheter som bibliotek och öppen förskola, vid en översyn skulle det vara av värde om fler mötesplatser kunde placeras i anslutning till andra verksamheter för att möjliggöra samnyttjande av personal och generationsöverskridande verksamheter. Även här är det viktigt att verksamheterna arbetar med tydliga och långsiktiga mål samt att vägledningen för verksamhetens uppdrag har tydliggjorts. Exempelvis skulle vägledning kunna beskriva vad mötesplatserna ska erbjuda i sitt grunduppdrag, såsom digitalt stöd och kulturella aktiviteter, men med utrymme för att kunna anpassa aktiviteter efter lokala förutsättningar.

6.4. Rekommendationer

Det som således rekommenderas de öppna mötesplatser är följande:

- Mötesplatserna bör skapa en struktur för samverkan med civilsamhället, samt involvera frivilliga individer och organisationer i driften av mötesplatserna. Arbetet bör konkretiseras i verksamhetens mål och uppdragsbeskrivning. Målsättningen på sikt bör vara att civilsamhället tar över delar eller hel drift av mötesplatserna.
- En nyckelperson bör utses som ansvarar för att hålla samman det strategiska arbetet med de öppna mötesplatserna samt driva arbetet i samverkan med civilsamhället och andra aktörer.
- Vård- och omsorgsförvaltningen bör göra en översyn av resursfördelningen på mötesplatserna för att säkerställa att den är optimal och effektiv. I koppling till det bör förvaltningen även göra en geografisk översyn för att säkerställa att mötesplatserna har en tillfredställande geografisk spridning till de områden där behovet av verksamheten är som störst. I översynen ingår också att se över lokalernas utformning utifrån en tillgänglighetsaspekt.

6.5. Finansiering

De föreslagna rekommendationerna som utredningen ger kommer att finansieras inom förvaltningens budgetram.